

Sune Berthelsen

Iagttagelse af det nære i fremtidens tjeneste

Jonas Lie 1833-1908

Det nytter ikke at nægte, at en ung Piges Kærlighed med al den duftende Romantik, den har, og al den romantiske Tro, den giver, - at den er en Stormagt i Verden, som har udrettet Undere. Erfaringen, Virkeligheden, Historien har empirisk bevist det fra Slægt til Slægt, leveret Eksempler i endeløse Række.

At kroppen ved Lysets og Elektricitetens Magt kan bringes til Udvikling og springe ud paa én Nat, det fortæller nu Naturvidenskaben os. Men at et Geni, som i Stilhed har knoppet sig under taust Arbejde og en ubevidst Udvikling, kan i kort Tid og for den ydre Betragtning pludselig som paa én Nat springe ud under en Kvindes varme Blik, det er kun det samme Fænomen – ligesaa naturmæssigt som psykologisk forstaaeligt og, som sagt, erfaringsmæssig noksom bevist.”

Jonas Lie: *Grabows Kat* (1880)

Forfatteren Jonas Lie, der blev sin samtids mest læste forfatter i Norden betegnes sammen med Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen og Alexander Kielland som en af ”de fire Store” i norsk litteratur.

Modsat de fleste andre af gennembruddets store forfattere undlod Lie direkte at indlade sig på at diskutere samtidens ømtålelige emner. I stedet yndede Lie med sin store indlevelsessevne at skildre den ganske almindelige hverdag med stilfærdig og livfuld sympati ofte krydret med forfined og diskret gennemstrømmende ironi.

Med sin romankunst skabte Lie ifølge den nekrolog som Herman Bang skrev i 1908 den moderne roman i Norden. ”I sine første impressionistiske Romaner, før hans Øje var opøvet til Anstrængelsen, giver Jonas Lie, hvis Anspændelse maatte være dobbelt, fordi det var ham, der skabte Formen og den fremstillede Roman (dette Navn burde vistnok i nordisk Bogverden rettelig træde i Stedet for Fremmedordet ”Impressionisme” [...]. Paa Højden af sin Kunst giver han aldrig efter og vi har [...] den fremstillede Roman i sin Fuldkommenhed ...

Fortælling og Beskrivelse er udryddet.”

Hans forståelse for det hverdagslige og medfølelsen med samfundets svage brugte han til at skildre miljøer og samfundsgrupper, der ikke tidligere havde fået tildelt en plads i litteraturen. Han klarlagde og afslørede menneskets iboende jalousi og

misundelse. I et brev til Edvard Brandes skrev Lie ganske enkelt, hvori hans projekt bestod; ”Jeg behandler Mennesker menneskeligt”.

I et brev til Georg Brandes i 1888 forklarede Lie formålet med sin behandling af det menneskelige; ”Vi har jo en stor Tid foran Dørstokken – alle de store Opdagelser blandt andet har en Rækkevidde, som vor Slægt, [...] endnu ikke har Hjerne til rigtigt at se, – Omvæltninger baade i Aand og Samfundsliv, - den Slægt, som kommer, faar en ganske anden Horisont end vi. Og det Kunsten kan ha at gjøre for at hjælpe til at modtage den ny Tid, er at gjøre den, vi har, saa gjennemsigtig som mulig, (...).” Den indlevede forståelse for de helt nære forhold i verden, mente Lie således, var forudsætningen for, at mennesket kunne blive i stand til at møde den storslåede fremtid.

Af Jonas Lie

Digte (1867)

Den Fremsynte eller Billeder fra Nordland (roman 1870)

Fortællinger og Skildringer fra Norge (1872)

Tremasteren ”Fremtiden” ell. Liv Nordpaa (roman 1872)

Lodsen og hans Hustru (1874)

Faustina Strozzi (1875)

Thomas Ross (roman 1878)

Adam Schrader (roman 1879)

Grabows Kat (skuespil 1880)

Rutland (søfortællinger 1880)

Ole Bukk, hans Karakteristik og Liv (1881)

Gaa paa! (søfortællinger 1882)

Livsslaven (roman 1883)

Familjen paa Gilje (roman 1883)

En Malstrøm (roman 1884)

8 Fortællinger (1885)

Kommandørens Døttre (roman 1886)

Et samliv (roman 1887)

Maisa Jons (roman 1888)

Digte (digte 1889)

Onde Magter (roman 1890)

Trold. En Tylft Eventyr I-II (eventyr 1891-92)

Niobe (roman 1893)

Lystige Koner (skuespil 1894)

Naar Sol gaar ned (roman 1895)

Dyre Rein (roman 1896)

Lindelin (skuespil 1897)

Faste Forland (selvbiografisk roman 1899)
Wulffie & Comp. (skuespil 1900)
Naar Jernteppet falder (roman 1901)
Ulfvungerne (1903)
Østen for Sol, Vesten for Maane (roman 1905)
Eventyr (eventyr 1909)

Om Jonas Lie

Af samtidens behandlinger af Lies forfatterskab og journalistiske virke kan nævnes: Arne Garborg *Jonas Lie: en udviklingshistorie* (1893), Herman Bang ”Jonas Lie, Hans Billede”, i *Tilskueren* (1908); Valborg Erichsen *Jonas Lie som Journalist* (1914).

Biografier om Jonas Lie: Erik Erik *Jonas Lie: Oplevelser, med Breve, illustrasjoner og Portrætter* (1908), *Erindringer fra et digterhjem* (1928), *Jonas Lies Oplevelser. En Livsskildring. Med portretter og illustrasjoner* (1933).

Blandt senere behandlinger af enkeltværker og af forfatterskabet generelt kan nævnes: Åse Hiorth Lervik *Ideal og virkelighet. Ekteskapet som motiv hos Jonas Lie* (1965); Hans Mibøe *Digteren og det primitive*, bind I-III (1965-66); Ingard Hauge *Jonas Lies diktning, Tematik og fortellekunst* (1970); Ivar Havnevik (red.) *Søkelys på Familien på Gilje* (1976); Petter Aaslestad ”Episk og menneskelig undergang i Jonas Lie: Naar Jernteppet falder”, i *Nordica – tidsskrift for nordisk teksthistorie og æstetik*, 3 (1986), s. 47-60; Asbjørn Aarseth „Jonas Lie – ein eller fleire? Kritikk av ein historiografisk tradisjon”, i *Nordica Bergensia* (2002), s. 223-44.